Fra Det Kgl. Biblioteks tekstportal (tekster.kb.dk)

Forfatter: Engelstoft, Laurits

Titel: BREV TIL: Nyerup, Rasmus FRA: Engelstoft, Laurits (1804-07-21)

Citation: Engelstoft, Laurits: ”BREV TIL: Nyerup, Rasmus FRA: Engelstoft, Laurits (1804-07-21)”, i *Udvalg af Laurids Engelstofts Skrifter (3. bind)*, Samfundet til den danske Litteraturs Fremme, s. 300. Onlineudgave fra Danmarks Breve: https://tekster.kb.dk/text/letters-002091242-003-shoot-L0020912420030030.pdf (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Udvalg af Laurids Engelstofts Skrifter (3. bind)

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Læs Public Domain-erklæringen

Til professor Nyerup.
Livorno, den 21. Juli 1804.

Kiære Nyerup! Jeg kan hverken rose Dem eller mine andre høiærværdige, velbyrdige og høilærde Correspondentere, som lade mig være 14 Dage i Rom uden enten at forefinde s. 301eller faae Brev fra Nogen af dem. Nogle komme der vel fagtens bag efter, hvilke jeg da har giort Anstalt til at sende efter mig til Paris, hvor jeg tænker, at vi skal være inden Slutningen af August. Jeg vil haabe, at De har faaet mit Brev fra Wien og længere iforveien Pakken fra Dresden. En Hilsen har jeg for 14 Dage siden sendt Dem igiennem Secretær Schouboe, hvilken De nu er saa god igien at bringe ham fra mig. Før jeg gaaer videre, vil jeg skynde mig at sende Dem en længe forglemt Commission fra Dr. Eck i Leipzig, at De nemlig vilde giøre ham den Tieneste at indrykke i lærde Efterretninger, at han udgiver et Qvartalskrift, kaldet nordische Blätter, som alene angaaer Norden (Rusland iberegnet), og at han fremdeles fortsætter samme Journal, hvoraf ere udkomne 3 Hæfter. Fremdeles beder jeg Dem at sige til Secretær Schouboe, at han vil rette det Sted i mit Program, hvor det heder i en Note om Riegels (det er der. hvor der tales om den danske Flaades Stilling ved Kiøbenhavns Toldbod): „R. taler .... paa en meget uvidende Maade om Hole de Ref og Skibsskandser" til: „R. taler .... paa en for ham selv og Andre lige uforstaaelig Maade om Hole de Ref og Skibsskandser", fordi det første maaskee kunde ansees for haardt, omendskiønt det er sandt; og Dem beder jeg ved Correcturen at have Omsorg for, at det sættes rigtig, ligesom De og er saa god at see til, at der i en Note tængere hen istedet for de Ord: „de ere formodentlig gaaede samme Vei som etc." kommer til at staae: „de har formodentlig havt samme Skiæbne som etc.", efter det jeg skrev til Secretær Schouboe i mit sidste Brev. Jeg haaber, at De har ikke glemt at besørge Visen til den 21. Juli efter Løfte. Jeg veed ikke, om jeg før min Afreise bad Dem kiøbe mig to Favne Brænde til Vinteren. Den ene Favn kunde skiæres to Gange over, men det er bedre, at den anden kun skiæres een Gang.

s. 302Alle dem, som spørge efter, naar jeg kommer hiem, kan De frit sige, at jeg haaber at være i Kiøbenhavn i Begyndelsen af November. Hæc hactenus.

Secretær Schouboe vil have fortalt Dem Noget om min Reise fra Wien til Rom. (In parenthesi: De kunde nok skaffe mig at vide, om Grev Rosencrone har faaet mine to Breve, det ene fra Dresden, det andet fra Rom). I Rom selv traf jeg hverken Gierlef eller Rothe; den første giør en Reise paa Sicilien, den anden ligger for sin Sundheds Skyld og bruger Bad paa Øen Ischia i Selskab med Legations-Secretær Stub. Moltke var med sin Kone reist til Schwei$$*. Med ham og Gierlef skal det ikke have gaaet saa Haardt til mod Slutningen som før; dog jeg veed det ikke. Rothe har efterladt sig en almindelig Agtelse i Rom for sin Flid, Kundskaber og Beskedenhed. Borgia nævnede ham ofte og talte om ham med Varme, skiønt han ikke gav Cardinalen et Ord efter, naar det gialdt om at forsvare Sandhed. Man fortalte mig, at Gierlef arbejdede eller havde i Sinde at arbeide paa et Værk over Raphaels Stanzer; Andre, at han vilde gaae ind i den diplomatiske Tour, og at han havde udladt sig med, at dette ikke vilde blive saa vanskeligt at sætte igiennem for ham formedelst de Protectioner, han havde. Relata refero. For nærværende Tid ere der tre Danske i Rom, som vi Alle saae daglig, Mennesker, som med den største Forskiellighed i Characteer alle giøre os Ære og engang vil vorde Fædrelandet nyttige, nemlig Theatermaler Wallich, Historiemaler Lund og Architekten Hornbeck. Den Første er nok det bedste Hoved af dem Alle, men han er allerede saa dybt inde i Forbindelser med Italienere og Italienerinder, at det uden Tvivl var godt for ham ikke at blive alt for længe i Rom. Lund er særdeles flittig, og et stort Stykke, han arbeider paa og som først om 1 Aar vil blive færdigt (Andromache, som fra s. 303TroiæMuur seer Hector bæres tilbage som Liig), vil vist nok grunde hans Reputation. Hornbeck er et eiegodt Menneske og kan ved Flid udrette meget; men da han er svag af Helbred og aldeles blottet for videnskabelig Cultur, saa troer jeg ikke, at han vil have den Nytte af sit Ophold i Rom, som han under andre Omstændigheder vilde have havt. — Thorvaldsen var ikke hiemme; han har et stort Navn i Rom og er stærs i Skuddet med Arbeide. Han gaaer neppe tilbage til Danmark, med mindre han ansættes som Professor. Om han dertil har videnskabelig Dannelse nok, skal jeg ikke sige. Hans Jason saae jeg. Det er vist, at den fortiener Alt, hvad der er sagt og skrevet om den. Han skal have omtrent 2000 Daler for den. At der skulde være nogen Jalousie imellem ham og Canova, har man sagt, og Thorvaldsen er vel ikke misfornøiet med Rygtet; men jeg troer ikke noget derom. Canova er alt for stor en Mester og har leveret alt for meget, til at Thorvaldsen skulde kunne fordunkle ham; derimod troer jeg snarere, at der er nogen Jalousie mellem Lund og Wallich. — Zoega er noget svagelig, især ere hans Øine og Mave i slet Stand. Huuslig Glæde har han ikke, da han drages med en slemme Kielling, mod hvilken neppe Coptiske Qvarier kan befæste hans Taalmodighed. Til Danmark agter han ikke at gaae; hverken vil la Padrona, heller ikke taaler hans Helbred det. Havde han, som hans Kone selv ofte fortæller ham han burde giort, taget sig en god dansk Pige, havde han uden Tvivl været lykkeligere. Han lader nu trykke en Samling af coptiske Sager uden latinsk Oversættelse (eller anden), saa jeg frygter, den lærde Verden vil have liden Nytte deraf, da efter hans eget Sigende der kun gives een, som til Nød forstaaer det, sc. Abb. Rossi. Det havde derfor været at ønske, at han havde givet en Oversættelse ved Siden. Han ansees for den lærdeste Mand i s. 304Rom, som han ogsaa er. Han forundrede sig forfærdelig over, at Justitsraad Schow havde taget sig for at hovmesterere os hiemme, da han ikke havde forstaaet Latin i Rom. Endnu have vi en Landsmand i Rom, en vis Brown, som kalder sig Baron, og er ligesom Zoega bleven Catholik, en Mand af særdeles Tienstagtighed og Godhed mod sine Landsmænd, og saa vel underrettet om Alt, at man lærer mere af to Timers Samtale med ham, end ved at komme i en halv Snees Conversazioni. Han er især velbekiendt med Italiens og Pavestatens nyere Histvrie

og nærværende Tilstand, hvorom Zoega Intet veed eller snarere Intet vil vide, foragtende de nærværende Tiders Usselhed. De Danske, som komme til Rom, giorde vel i, om de holdt sig lidt mere til denne Mand. — Hos Cardinal Borgia var jeg tre Gange. Den ene Gang spiste jeg til Middag hos ham, mere delicat end overflødigt. Det er en Mand, som man læser Godheden ud af Øinene paa, og han seer gierne, at hans Giester vil snakke, disputere og være muntre. Politiken, Religionen og Døden ere tre Materier, som man ikke berører i hans Nærværelse og han selv ligesaalidet. I hans Forgemak staae 5 à 6 Dagdrivere, ventende med Længsel paa den Scudo, som man ved Bortgangen pleier at give dem. Alle Geistlige — maaskee ogsaa Andre — kysse ham paa Haanden. Han giver ikke den høire Haand uden til Cardinaler. Mod os var han saa gracieux baade at række os den høire Haand og at kysse os paa romersk Maneer, nemlig paa Panden. Han vilde have præsenteret os for Paven, som jeg gierne havde ønsket, men min Reisecompagnon vilde ikke. Vi fik siden Leilighed til at see ham (Paven) ved en Høitidelighed i en Kirke, hvor vi ogsaa vare blandt de Lykkelige, der erholdt hans Velsignelse, den vi modtoge med et dybt Buk (thi Noget for Noget, om Venskab skal holdes), men dog ikke knælende, s. 305som hans Soldater. Pius VII. er en Mand paa 58 Aar, ikke gammel af Udseende, men mørkladen med et godmodigt melancholsk Blik. Han sidder med megen Værdighed paa sin Throne, og det klæder ham fortreffelig, naar han fra samme med nedladende Godhed rækker Cardinalerne sin Haand at kysse. For Resten, naar man seer Cardinaler og Prælater ligge paa Knæe omkring ham, naar Andre paa Knæe berøge ham med Virak, imedens han sidder ubevægelig, saa har han til Romernes Satisfaction fuldkommen Anseende af en Gud. Han blev baaren ind og ud af Kirken paa en høi Bærebaare med en Baldaqvin over, og bag efter ham gik To med to Tingester, der lignede Paafuglehaler, Symboler paa Hs. Helligheds alvidende Forsyn. — Men om Rom selv vil De vel og have Noget. Viid da, at alle de Omgierdninger af Drager og Orme, som giorde Tilgangen til hine Borge i Eventyrerne vanskelig, ere smaae Ting i Sammenligning med den Ørk, hvis fæle Nøgenheder omgive Rom. Neppe forlader man Toscanas Grændser, før man troer sig sat ind i en anden Verden, og det er desværre alt for godt at see, at hverken Medicis eller Leopolder regiere her. Man skulde sværge, at ikke een Apostel, men alle tolv havde paataget sig at agere Konger her. Farvel I Toscanas Viingaarde, Oliehaver, Frugthaver, Alleer, vandede Agre; velkommen Tidsler og Ukrudt og Sumper og faldefærdige Huse og pialtede Tiggere! velkommen Du Landevei, hvor man leder efter Mennesker ved Roms Porte, hvor intet Træe byder Skygge, hvor intet taaleligt Værtshuus lindrer enten Hunger eller Tørst! I Sandhed enØrk af to Dages Reise for at komme til Verdens Hovedstad er et alt for talende Beviis paa Regentens Overjordiskhed. Endelig seer man Huse liggende mellem grønne Træer — en Plet liig en Øe i et Hav — det er Rom. Forstaden er endnu en halv Ørk, men strax s. 306inden for en anseelig Port befinder man sig paa en smuk Plads og har lige for sig den smukkeste Gade i Rom, il corso. Jeg vil ikke opholde Dem med Beskrivelser af Ting, som kiede alle dem, der ikke have seet dem, men Ruinerne af det gamle Rom give et Begreb om dets Kraft og Vælde langt mere, end man kan forestille sig. Præsentia minuit famam er ikke her Tilfældet. De 14 Dage i Rom seer jeg ikke, at jeg kan sammenligne med noget Tidsrum af lige eller dobbelt Længde i mit hele Liv. De vil blive mig uforglemmelige. Uden det gamle Rom var det nye intet, og mod hiint ere Paris, London etc. Dverge i Henseende til store Værker. Blot Tarquinii Cloaker, blot Pantheon, blot Coliseet, blot Diocletians Bade, blot — dog, som sagt, Beskrivelsen er kiedsommelig, men Synet ubetalelig. Det nye Rom har mange skiønne Palladser, store, hvori der ere 4000 Værelser, kostbare, hvor Trappen ene koster flere Tønder Guld, men de ligge tildeels i snevre Gader, og alle have de den Feil — som ingen ansees for her — at de ere yderlig skidne og forhiaskede uden paa, saa de see ud, som om der ikke var rørt ved dem i 100 Aar. Det samme er Tilfældet med andre Huse; de ere hverken kalkede eller malede. Vindverne, indmurede i smaae Karme, ere uigiennemsigtige for Snavs, og Gadedørrene ere saaledes, at man i mangen Præstegaard hos os finder dem bedre for Stalden. Indvendig er det aldrig en Smule bedre. Gulvene belagte med Muursteen, saa at man kan lægge en Finger mellem hver, skidne Gardiner, hæslige Borde (ofte med smukke Statuer paa), gemene Stole og Sophaer, elendig Betræk etc., og det i selve de anseeligste Palæer. Naar en Prinds bare har en Række af Værelser fulde af gode og slette Malerier, en Slump Statuer og saa et halvhundrede Dagdrivere, hvoraf han kan sætte et halv Dusin Stykker paa sin Karet, saa bryder han sig lidt s. 307om smukt Ameublement, om et godt Bord etc. Barberini har 200 Domestiker, som boe i et eget Palæ. Deres selskabelige Fornøielser ere i samme Smag. De bestaae i at see et Stykke 14 Dage i Træk (eller rettere sagt, lade sig see i Logerne), kiøre op og ned hver Aften i Corso'en og ugentlig at give og komme i Conversazioni. Om disse Conversazioni maa jeg dog give Dem et tydeligt Begreb, hvilket jeg saa meget bedre kan, som jeg selv havde den Ære at bivaane et Par af dem. Det heder: Tirsdag Aften er der Conversazione hos Palesi, Onsdag hos Lupi, Fredag hos etc. Enhver, som eengang er introduceret, kan baade selv komme saa tidt han vil og præsentere Andre.HeleTingen bestaaer nu i, at Kl. 10—11 komme en Hob Folk, Prindser, Marcheser, Cardinaler, Abbeder, Lærde, Artister, Romere, Fremmede, Mandfolk og Fruentimmer, Creti og Plethi, sammen i et stort Værelse, hvorved er eet eller to andre. Man sætter sig, gloer, kiender faa, tier stille eller finder En at tale et Par Ord med. Imidlertid begynder en Concert(heder det),og gierne gives paahvert StedoghverAftendenførsteConcert i verden(i Italieneralting primo al mondo, maraviglioso, stupendo, grandioso etc.). Værtinden eller en anden Dame eller Herre sætter sig ved et Claveer og synger enten Recitativer eller Buffa-Arier (andet bruges ikke), medens en Anden accompagnerer. For HøflighedsSkyldhøres allevegne frasaa sagte:o!bellissime,checosa!stupendo etc., indtildet har Ende.Da manus manui concurrit, og man skynder sig hen at sige Sangerinden eller Sangeren smukke Ting. Naar sligt er repeteret to, tre Gange, er Kl. over 12; saa lister Folk sig bort med Kiedsommeligheden malet paa Ansigterne, og takker Gud, at Tiden er kommen til at betale Dagdriverne, der staae i Forgemakket, med en lille Douceur for den Ære at have kiedet sig hos deres Herre eller Frue. Ingen bydes s. 308enten Vaadt eller Tørt, og den største Ulykke er endnu, at naar man

er introduceret i saadan en Conversazione, ansees det for en Uartighed at blive borte en anden Gang, saa det er i sandeste Forstand et Aag. Løierligt Miskmask er Selskabet selv. Jeg hørte, at den Hyrekudsk, hvis Vogn vi daglig leiede, var første Bassist jeg veed ikke i hvilken Hertugindes første Concert i Verden, og jeg blev ikke lidt forskrækket ved at see vor Vært, Aubergisten, at træde frem som første Sanger i en Conversazione og indhøste de sædvanlige Laurbær. — En af Romernes og Romeriudernes Forlystelser er og Tyrefægtningen (giostra), som holdes engang om Ugen. Ved dette væmmelige Skuespil vare Adelens Loger fulde, og jeg saae der høit frugtsommelige Koner!!! Jøvrigt er Alt, hvad der kan benævnes med Navnet Giestfrihed, en ukiendt Ting i Rom; thi at sætte Folk i Reqvisition til at giøre en Conversazione complet — dette Slags Giestfrihed smager ikke en skandinavisk Mand. Mange Andre vil maaskee fortælle ganste modsatle Ting om Levemaaden i Rom. Hvad jeg siger er sandt og smager ikke efter Reisebeskriveren. — Hs. Hellighed Paven giør, siger man, Under og kraftige Gierninger. Hendes keiserlige Høihed Prindsesse Borghese skal han ved Bønner have cureret for jeg veed ikke hvilken Sygdom. Maaskee giør han ikke godt uden mod Troens Egne. Hvo veed, hvilke Mirakler han kunde giøre til Bedste for keiserlige og kongelige Personer i Norden, dersom de blot vilde høre Saliggiørelsens Røst og med deres Undersaatter gaae ind ad Naadens Dør, som Jesuiter, Schlegelianer, Tickianer etc. aabne dem paa viid Væg? — Det forstaaer sig, at vi vare i Tivoli (Tibur), Frascati (Tusculum) og Albano (Alba longa). Alle disse Steder ligge romantisk paa Siden af Apenninerne og see ud over Rom; men Sletten imellem dem og Staden er ligesaa øde og slet dyrket, som paa alle s. 309de andre Kanter, dog meget interessant formedelst Levninger af Aqveducs, Gravminder etc., som allevegne møde det sørgende Øie. Man viser pact et Haar Pletten, hvor Cicero boede, hvor Horaz holdt sin Villeggiatura, man er færdig ved at angive, paa hvilken Brink denne Meditation eller hiin Ode er undfangen. Men det slemmeste er, at Ciceros foregivne Boepæl snarere ligner et offentligt Bad, og at Horaz slet ikke boede i Tivoli, men et Par Mile høiere op mellem Biergene. Dog, naar Ciceronerne vise mig i Rom det Taarn, hvorfra Nero saae Byens Brand og sang Strophen af Iliaden, medens Tacitus fortæller mig, at han laae ude i Antium, naar de vise mig de Huller, hvor Bestalinderne bleve begravne levende, ifald der hændtes dem noget Menneskeligt, og de ingen Sie havde ved Haanden, og jeg tydelig seer, at de ere gode solide Viinkieldere m. v., saa kan jeg sagtens ogsaa høre paa deres tusculanske og tiburtinske Viisdom. I Forestieri er et genus credulum, derfor vil man heller ikke undlade at fortælle dem, baade hvad man veed og ikke veed. — Det almindelige Rygte om Italienernes onde Tænkemaade har jeg ikke fundet Grunde til at føle Sandheden af. Den kiender lidt Verden, som ikke veed, at overalt Pøbelen tænker lavt og usselt, at der gives faa deciderte Skurker og ligesaa faa sande Retskafne. Resten er blot Modification! maaskee er denne i nogle Henseender ufordeelagtig paa Italienernes Side, men i andre er den til deres Fordeel. De ere velvillige, høflige, muntre og fornærme aldrig den, med hvilken de ikke staae i Fiendskabs Forhold. Venetianerne og Toscaneserne ere de bedste Folk af Verden. Romerne ere hverken onde eller tyvagtige. Naar man betænker, hvorledes Religion, slet Politie og total Mangel paa Opdragelse forbunden med en utrolig Uvidenhed ligesom befrier deres Lidenskaber fra ethvert s. 310Baand, saa maa man tilskrive en vis naturlig Godhed hos dem, at de ikke ere værre end andre Folk i det Hele betragtet, og for en Fremmed, der ingen Collision kan komme i med deres private Lidenskaber, ere de i det mindste behagelige at omgaaes med. Dette i Forbigaaende; thi det er godt at aflægge Fordomme og komme tilbage til den uryggelige, skiønt lidet opbyggelige Sandhed, at jo mere man lærer at kiende Verden, jo mere overbevises man om, at i alle Lande Pøbel er Pøbel i Teenkemaade, og at allesteds Menneskenes Pluralitet er i moralsk Forstand lige foragtelig. — Efter 15 Dages Ophold i Rom og 5½ Dages Reise derfra landede vi her i Livorno igaar. Vi logere hos en Landsmand Consul Wulfsen, hvor vi ere meget godt. I Eftermiddag tage vi ud til Schubart. Fregatten Najaden ventes hertil, men er ikke kommen. Fra de toscanske Grændser af, ɔ: siden vi kom ud af Sct. Peders Ørk, have vi havt en deilig Reise. Varmen trykker os langt mindre end Italienerne, og her er den meget moderat, men i Rom havde vi bestandig 26—29 Graders Hede. Til Neapel kom vi ikke. Jeg beklager det meget. Tænk, 24 Timers Reise og Neapel, Vesuv, Portici, Bajæ! — Hils Thorlacius, Müller, Berner, Strøm og meddeel dem, hvad De troer at kunne interessere dem, men Brevet selv maa De ikke levere fra Dem. Hils Secretær Schouboe og forelæs ham noget af mit Brev, forsaavidt det kan fornøie ham, og siig til ham om de to Rettelser i Programmet. Beed ham og alle Mennesker skrive mig til til Paris og det strax; ellers kunde det gaae som i Rom. Hils Prof. Kierulf flittig. Er Moldenhawer hiemme, saa hils ham, at saasnart jeg faaer vedkommende Pengesager bragt istand i Livorno, faaer han et langt Brev fra mig, om hvad jeg har udrettet for Bibliotheket, hvilket jeg troer s. 311er temmelig betydeligt. Erindre mig venligst hos Deres Kone, Malle, Rie og Vise. Lev vel. Deres

20

20*

I Hast.

Engelstoft.

P. S. Da jeg ikke kom til Triest, saa skikkede jeg Deres Pakke fra Venedig af derhen, og tvivler ikke paa, at den jo er kommen til sin Bestemmelse.

Hils Professor Münter flittig fra Cardinal Borgia og mig. Jeg har Mynter hiem til ham fra Borgia og Zoega.